

ต ปัจจัย ประกอบกับธาตุมี ม เป็นที่สุด

ธาตุมี ม เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น หุต แล้วลบที่สุดธาตุ.

ปกกนุโต หลีกไปแล้ว. ป+กม ธาตุ ในความก้าวไป.

อดิกกนุโต ก้าวล่วงแล้ว. อดิ+กม ธาตุ ในความก้าวไป.

นิกขนุโต ออกไปแล้ว. นิ+กม ธาตุ ในความก้าวไป.

กิลนุโต ลำบากแล้ว. กิลม ธาตุ ในความลำบาก

ทนุโต อันเขาฝึกแล้ว. ทม ธาตุ ในความฝึก.

วณุโต สำรอกแล้ว. วม ธาตุ ในความสำรอก.

สนุโต ระวังแล้ว. สม ธาตุ ในความสงบ, ระวัง.

อกัมมธาตุ

๑. ประกอบกับอกัมมธาตุ เป็นภาววจก และกัตตุวจก

ภาววจก เช่น เตน ปกกนุต (อันเขา หลีกไปแล้ว)

กัตตุวจก เช่น ปุริโส ปกกนุโต (อ.บุรุษ หลีกไปแล้ว)

๒. ประกอบเหตุปัจจัย คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย เป็น

เหตุกัมมวจก (อกัมมธาตุ+เหตุปัจจัย+อิ+ต)

-เหตุกัมมวจก ปุคฺคเลน อตฺตา กิลมาปยิตฺ.

(อ.ตน อันบุคคล ให้ลำบากแล้ว)

สกัมมธาตุ

๑. ประกอบกับสกัมมธาตุเป็นกัมมวจกเท่านั้น

-กัมมวจก ปุคฺคเลน หตฺถิ ทนุโต.

(อ.ช้าง อันบุคคล ฝึกแล้ว)

๒. ประกอบเหตุปัจจัย คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย

เป็นเหตุกัมมวจก (สกัมมธาตุ+เหตุปัจจัย+อิ+ต)

-เหตุกัมมวจก เสฏฺฐินา ทาสํ วิหาโร การาปยิตฺ.

(อ.วิหาร อันเศรษฐี ยังทาส ให้ทำแล้ว)

วิธีแปลกริยาक्तिก็มี ต ปัจจัยเป็นที่สุด เมื่อเข้าสมาส

1. บทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยอยู่หน้า คำนามนามอยู่หลัง ไม่มีอัญญ-บท แปลว่า ผู้... อัน...ตัว.....
 เช่น
  - เถโร อาคนตวา สนติเก จิตสามเณร ปสฺสตี ฯ
(อ.พระเถระ ย่อมเห็น ซึ่งสามเณร ผู้มาแล้ว ผู้ยืนแล้ว ในที่ใกล้)
  - สามเณโร สตถารา ทินนปตต คณฺหาติ.
(อ.สามเณร ย่อมถือเอา ซึ่งบาตรอันอันพระศาสดาทรงประทานแล้ว)
  - อุปาสโก มคฺคสุมา ปกฺกนตเสฏฺฐิ ปสฺสตี ฯ
(อ.อุบาสก ย่อมเห็น ซึ่งเศรษฐีผู้หนีไปแล้ว จากหนทาง)
2. บทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยอยู่หน้า คำนามนามอยู่หลัง มีอัญญบท- แปลว่า มี....
 เช่น
  - เถโร คหิตปตต สามเณร ปสฺสตี ฯ
(อ.พระเถระ ย่อมเห็น ซึ่งสามเณร ผู้มีบาตรอันถือเอาแล้ว)
  - เถโร อุกคหิตกมฺมฐฺฐานํ สิสฺสํ อนุสาสตี.
(อ.พระเถระ ย่อมตามสอน ซึ่งศิษย์ ผู้มีกรรมฐานอันเรียนแล้ว)
  - อุคคหิตฺตมฺโม อุปาสโก คฺเณ ปติฏฺฐิโต ฯ
(อ.อุบาสก ผู้มีกรรมอันเรียนแล้ว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในคุณ)
3. บทสมาสที่ย่อบทที่ประกอบด้วย ต ปัจจัยทั้งสองบท แปลว่า ทั้ง....ทั้ง.....
 เช่น
  - อุปาสโก ปกฺกนตปกฺกนต มหาชนํ ปุจฺจตี ฯ
(อ.อุบาสก ย่อมถาม ซึ่งมหาชน ผู้ทั้งหนีไปแล้วผู้ทั้งหนีไปแล้ว)
  - อุปาสโก อตฺตโน นินฺพพตฺตนิพพตฺต ฐฺฐานเ สฺสุขิ อิจฺจตี ฯ
(อ.อุบาสก ย่อมปรารภณา ซึ่งความสุข ในที่แห่งตนทั้งบังเกิดแล้วทั้งบังเกิดแล้ว)

4. บทสมาสที่มีนามนามอยู่หน้าบทที่ประกอบด้วยยัตปัจจัยเป็นที่สุดอยู่หลังส่วนมากเป็นต้นปปริสสมา
สบทหน้าต้องแปลออกอายุต-นิบาต

มีทุตียาววิภัติเป็นต้น(ยกเว้นฉฐวิวิภัติ)ทั้งนี้จะเป็นวิภัติอะไร

ขึ้นอยู่กับความหมายของธาตุว่าเรียกว่าคำเชื่อมว่าอะไร

เช่น

-อุปาสโก วยปรตตสสุ ปุตตสสุ ฐนึ เทติ.

(อ.อุบาสก ย่อมให้ ซึ่งทรัพย์ แก่บุตร ผู้ถึงแล้ว ซึ่งวัย)

-อุปาสโก อุปาสกปริวุโต สตุฏฺ สนฺติกํ คจฺจติ.

(อ.อุบาสก ผู้อันอุบาสกแวดล้อมแล้ว ย่อมไป สู่สำนักของพระศาสดา)

-ธมฺโม ธมฺมฏฐิตํ ปุคฺคํ รกฺขติ.

(อ.ธรรม ย่อมรักษา ซึ่งบุคคล ผู้ตั้งอยู่แล้วในธรรม)

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงแปลเป็นภาษามคธ

๑. อ.ภิกษุ ย่อมถาม ซึ่งปัญหา กะอุบาสก ผู้มาแล้ว ไหว้แล้ว ยืนแล้ว ฯ
๒. อ.ภิกษุ ย่อมเห็น ซึ่งเทวดา ผู้มาแล้ว ไหว้แล้ว ยืนแล้ว ฯ
๓. อ.อุบาสก ย่อมเห็น ซึ่งพระเถระ ผู้ถือแล้ว ซึ่งพัด นั่งแล้ว ฯ

จงแปลเป็นภาษาไทย

๑. กสโก สมฺปนฺนสฺสํ เขตฺตํ ปสฺสติ ฯ
๒. กสโก สฺสฺสสมฺปนฺนํ เขตฺตํ ปสฺสติ ฯ
๓. กสโก สฺสฺสเสน สมฺปนฺนํ เขตฺตํ ปสฺสติ ฯ